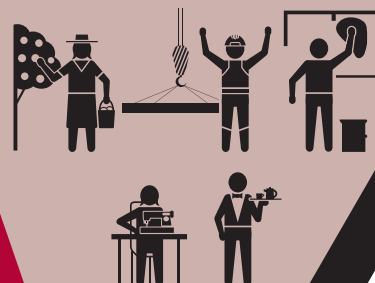

Didelis išnaudojimas darbe. Darbuotojai, kurie persikelia iš vienos ES valstybės narės į kitą arba atvyksta į Europos Sąjungą

Santrauka

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje nustatytos teisės, kurios yra ypač aktualios darbuotojams, kurie persikelia iš vienos ES valstybės narės į kitą arba atvyksta į ES. Svarbiausios iš jų yra žmogaus orumas (1 straipsnis), vergijos ir priverčiamojo darbo uždraudimas (5 straipsnis), laisvė pasirinkti profesiją ir teisė dirbti (15 straipsnis), diskriminacijos uždraudimas (21 straipsnis), teisė naudotis įdarbinimo tarnybų paslaugomis (29 straipsnis), apsauga nepagrįsto atleidimo iš darbo atveju (30 straipsnis), tinkamos ir teisingos darbo sąlygos (31 straipsnis), vaikų darbo uždraudimas ir jaunų žmonių apsauga darbe (32 straipsnis), vartotojų apsauga (38 straipsnis) ir teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą (47 straipsnis).

Didelis užsienio darbuotojų išnaudojimas darbe yra paplitęs, tačiau dažnai lieka nepastebėtas. Dauguma vartotojų nežino, kad prekybos centre ar parduotuvėje įsigijami produktai gali būti pagaminti arba viešbutyje ar restorane gaunamos paslaugos gali būti suteiktos išnaudojamų darbuotojų. Išnaudojimas, kurio atvejų nustatoma daugelyje ekonomikos sektorių, daro poveikį įvairioms darbuotojų grupėms, tokioms kaip Rumunijos piliečiai, renkantys bulves Vengrijoje; iš Užsachario šalių atvykusios moterys, kurios patiria išnaudojimą dirbdamos auklėmis Prancūzijoje; Portugalijos vyrai, samdomi

statyti kelius Nyderlanduose; Šiaurės Korėjos vyrai, dirbantys nekvalifikuotus darbus Lenkijos laivų statykloje ir vaisių rinkėjai iš Bangladešo ir Pakistano Pietų Graikijoje. Tokiems asmenims dažnai bendra tai, kad jiems taikomas 1 euro ar mažesnis valandinis darbo užmokestis, jie šešias ar septynias dienas per savaitę kasdien dirba po 12 valandų, gyvena prastomis sąlygomis, negauna atostogų ar neturi teisės imti laikinojo nedarbingumo atostogų.

Dideli ekonominiai skirtumai pasaulio mastu ir didelis visuotinis judumas skatina didelį išnaudojimą darbe. Dėl gimtosios šalies ekonomikos būklės vis daugiau žmonių dirba užsienyje ir dažnai yra pasirengę sutikti su darbo sąlygomis, kurios yra daug prastesnės, nei nustatyta pagal vietos teisės normas, tačiau vis dėlto geresnės, nei skurdas ir nedarbas, nuo kurių jie bėga. Į kitą šalį persikėlę žmonės paprastai tampa socialiai ir ekonomiškai pažeidžiami arba jų padėtis dar labiau pablogėja. Išnaudojimo riziką padidina socialinė izoliacija dėl kalbos nemokėjimo, ryšių už darbo vietos ribų stoka, taip pat nežinotumas, kokios yra vietos teisinės normos arba į ką kreiptis pagalbos.

Šioje santraukoje trumpai pristatytos ES pagrindinių teisių agentūros (FRA) tyrimo apie įvairių nusikaltimą darbuotojų, persikėlusius iš vienos ES valstybės narės į kitą arba iš trečiosios šalies, išnaudojimą darbe išvados.

Didelis išnaudojimas darbe ir teisė

Su dideliu išnaudojimu darbe susiduria tiek ES, tiek ne ES piliečiai. ES pagrindinių teisių chartijos 31 straipsnyje nustatyta teisė į tinkamas ir teisingas darbo sąlygas taikoma ir ES piliečiams, ir trečiųjų šalių piliečiams, nepaisant to, ar darbuotojas atitinkamoje šalyje gyvena teisėtai.

Didelis išnaudojimas darbe reiškia bet kokį išnaudojimą darbe, kuris laikomas nusikaltimu pagal ES valstybės narės, kurioje darbuotojai yra išnaudojami, teisės aktus. Šiame tyrime daugiausia dėmesio skiriama išnaudojimui darbe ir su tuo susijusiai rizikai. Jame nenagrinėjamas pats darbuotojų persikėlimas ar perkėlimas iš buveinės šalių į vietą, kur jie patiria išnaudojimą.

Didelį išnaudojimą darbe ne visada lemia prekyba žmonėmis; tai tam tikri neteisėtai atliekami veiksmai siekiant išnaudoti. Be to, tokio išnaudojimo aukos nebūtinai yra verčiamos dirbti; jos yra tokio išnaudojimo aukos dėl to, kad jų darbo patirtis yra susijusi su sąlygomis, kurios visiškai neatitinka tų, kurios gali būti vertinamos kaip priimtinos pagal įstatymą.

FRA ATRINKTAS KONKRETAUS ATVEJO TYRIMAS

Teisė kreiptis į teismą

Pora iš Bulgarijos dirbo vaisių ir daržovių derliaus nuėmimo darbus viename Prancūzijos ūkyje. Jie buvo komandiruoti bulgarų darbdavio ir teisėtai įsidarbino pagal jų gimtąją kalbą sudarytą darbo sutartį; be to, jie turėjo teisę gyventi ir dirbti Prancūzijoje. Tačiau jie patyrė ypatingai išnaudojamo darbo ir gyvenimo sąlygas: jiems buvo sumokėta tik už šešias savaites, nepaisant to, kad jie penkis mėnesius dirbo 15–16 valandų per parą (jų grįžtamojo skrydžio bilietų kaina taip pat buvo išskaičiuota iš jų darbo užmokesčio). Pora apie savo atvejį pranešė Nacionalinei kovos su prekyba žmonėmis komisijai, kuri paprašė Kovos su organizuotu nusikalstamumu centrinio biuro vietos skyriaus išnagrinėti bulgarų darbdavio vykdytą išnaudojimą darbe ir tokiam išnaudojimui užkirsti kelią ateityje.

Išnaudojimas darbe apima veiksmus nuo didelio išnaudojimo (tokio kaip vergovė) iki veiksmų, kurie nėra tokie sunkūs, kad juos būtų galima vertinti kaip didelį išnaudojimą darbe ir nusikalstamą veiką. Be to, didelis išnaudojimas darbe apima ir Sankcijų

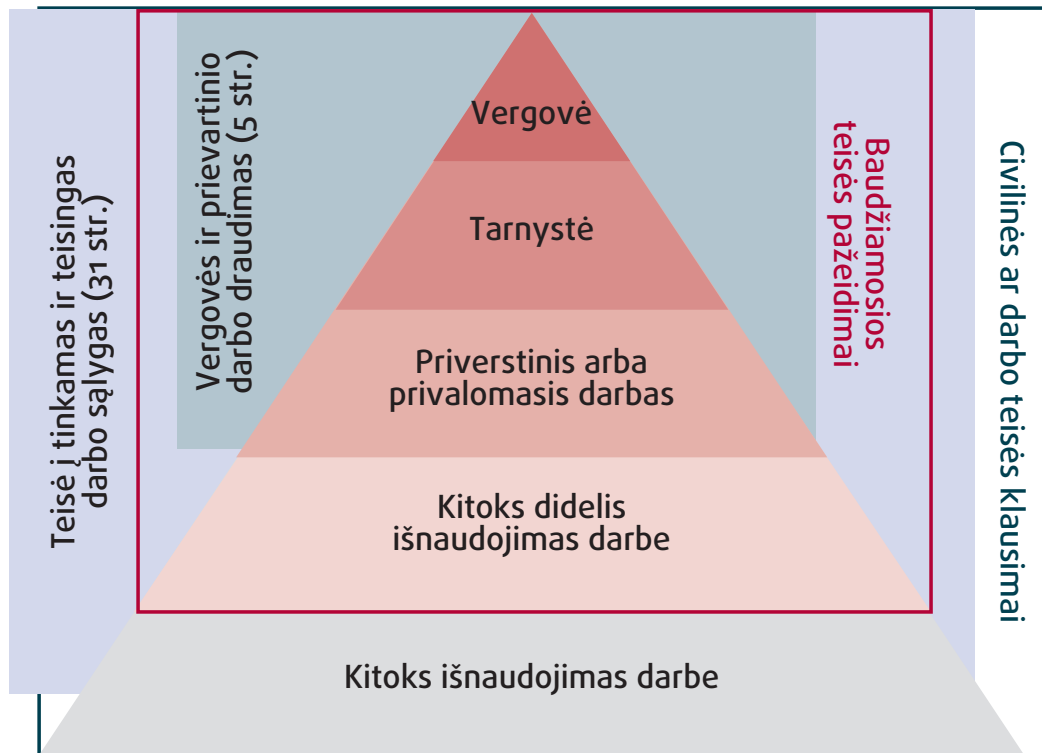
darbdaviams direktyvos (2009/52/EB) 9 straipsnio 1 dalyje nurodytas aplinkybes, kai teisėto statuso neturintis darbuotojas yra įdarbinamas „ypatingai išnaudojamo darbo sąlygomis“. Pagal direktyvos 2 straipsnį tai sąlygos, „kai yra labai didelė disproporcija, palyginus su teisėtai dirbančių darbuotojų darbo sąlygomis, ir kai jos, pavyzdžiui, daro poveikį darbuotojų sveikatai bei saugai ir yra nesuderinamos su žmogaus orumu“. Ši formuluočių grūdžiama ES pagrindinių teisių chartijos 31 straipsniu, kuriame numatyta, kad darbuotojai turi teisę į saugias, jų sveikatą ir orumą atitinkančias darbo sąlygas. Kitaip tariant, didelis išnaudojimas darbe yra darbo aplinkybės, kai labai nukrypstama nuo darbo teisės aktuose ir kitose teisinėse nuostatose apibrėžtų įprastų – tinkamų ir teisingų – darbo sąlygų, susijusių su atlygiu, darbo valandomis, atostogomis, sveikata bei sauga ir padoriu bei pagarbiu elgesiu su darbuotojais.

Duomenų rinkimas ir aprėptis

Šis FRA tyrimas yra pirmas tokio pobūdžio tyrimas, kadangi jame, remiantis dokumentų analize ir tyrimu vietoje, išsamiai nagrinėjamas bet koks nusikalstamas darbuotojų, persikeliančių iš vienos ES valstybės narės į kitą arba atvykstančių į ES, išnaudojimas darbe. Dokumentų tyrimas, kuriuo siekta įvertinti didelio išnaudojimo darbe teisinę ir institucinę sistemą, buvo surengtas visose 28 ES valstybėse narėse, o tyrimas vietoje buvo atliekamas 21 ES šalyje (tyrimas nebuvo atliekamas Danijoje, Estijoje, Latvijoje, Liuksemburge, Rumunijoje, Slovėnijoje ir Švedijoje; tai iš dalies lėmė riboti išteklių). Tyrimas apėmė skirtingus geografinius regionus ir įvairias ekonominės aplinkybes bei teisės tradicijas. Per tyrimą vietoje iš viso surengta 616 pokalbių su įvairių profesinių grupių atstovais, kurie vykdydami profesinę veiklą sprendžia išnaudojimo darbe problemą (pvz., su darbo inspektorais, policininkais, teisėjais ir darbuotojų bei darbdavių atstovais), taip pat 24 tikslinių grupių diskusijų, kuriose dalyvavo mišrios skirtingų sričių specialistų grupės.

Be to, remiantis valstybių narių lygmens ekspertų pateiktais duomenimis, buvo surinkta 217 didelio išnaudojimo darbe konkrečių atvejų tyrimų. Juose atsispindi tikros istorijos ir dėmesys sutelkiamas į darbuotojų patirtą išnaudojimą. Kadangi turima informacija yra nepakankamai išsami, teisiškai įvertinti aprašytas aplinkybes iš esmės neįmanoma. Tačiau kelios iš jų gali būti vertinamos kaip prekyba žmonėmis.

1 diagrama. Išnaudojimo darbe formos ir intensyvumas

Pastabos. Bet kokio šioje diagramoje nurodyto išnaudojimo aukos gali būti ir prekybos žmonėmis aukos, jei joms taikytina Direktyvos dėl prekybos žmonėmis prevencijos 2 straipsniu nustatyta prekybos žmonėmis apibrėžtis.

Šaltinis: FRA, 2015

Dėmesys rizikos veiksniams

FRA tyrimu siekiama paremti ES institucijų ir valstybių narių pastangas užkirsti kelią dideliame išnaudojime darbe, stebėti, kokiomis aplinkybėmis pasireiškia didelis išnaudojimas darbe, ir aukoms užtikrinti teisę kreiptis į teismą. Kalbant konkrečiau, jame nustatyta:

- veiksniai, dėl kurių darbuotojams, kurie persikelia iš vienos ES valstybės narės į kitą arba kurie atvyksta į ES, kyla didelio išnaudojimo darbe pavojus šalyje, kurioje jie dirba (rizikos veiksniai);
- kaip ES institucijos ir valstybės narės reaguoja į šiuos rizikos veiksnius ir kokių veiksmų imtasi dėl
 - prevencijos,
 - stebėsenos, įskaitant teisinę ir institucinę sistemą, kuri leidžia nustatyti išnaudojimo darbe atvejus, visų pirma per darbo inspektorių ar kitų valdžios institucijų vykdomas patikras darbo vietose,
 - priemonių, kurias taikant nustatyto didelio išnaudojimo darbe aukoms suteikiama teisė kreiptis į teismą (pvz., galimybė gauti

tikslines paramos paslaugas), informacijos apie konkretų atvejį ir aukų teises teikimas, veiksmingi tyrimai bei baudžiamasis persekiojimas ir atgrasančios sankcijos.

Rizikos veiksniai yra sugrupuoti į susijusius su teisine ir institucine sistema, darbuotojo padėtimi, darbo vietos specifika arba darbdavio elgesiu (žr. 2 diagramą).

Atsižvelgiant į ypatingai išnaudojamo darbo sąlygų keliamus pavojus, ES valstybės narės yra įpareigosios taikyti išsamaus patikrinimo principą. Iš kitos šalies atvykę darbuotojai, kuriems dėl keleto susikaupusių rizikos veiksnių kyla didelio išnaudojimo darbe rizika, turi teisę į apsaugos priemones, kurias nustato kompetentingos institucijos. Todėl, kai susikaupia keletas rizikos veiksnių, valstybės narės pagal ES teisę privalo atlikti patikras, skirtas nustatyti išnaudojimo darbe atvejus, apsaugoti aukas, sukurti žalos atlyginimo mechanizmus ir užtikrinti, kad pažeidėjai neišvengtų sankcijų.

Pagrindinės išvados ir faktiniais duomenimis pagrįstos rekomendacijos

Prevencija

Informuotumo didinimas ir visišką nepakantą išnaudojimui darbe skatinimas

Apklausti specialistai teigė susidarę nuomonę, kad Europos visuomenė toleruoja iš kitų šalių atvykusių darbuotojų išnaudojimą darbe. Neretai laikoma, kad tokie darbuotojai su ypač išnaudojamo darbo sąlygomis sutinka savanoriškai (nors iš tiesų – dėl skurdo ir marginalizacijos). Specialistams, kuriems pagal pareigas tenka imtis veiksmų atitinkamomis aplinkybėmis, stinga aiškaus supratimo apie didelį išnaudojimą darbe; tai yra viena iš priežasčių, kodėl išnaudotojiškos aplinkybės nėra atpažįstamos arba kodėl joms neskiriamas ypatingas dėmesys.

Tokia pakanta išnaudojimui darbe visiškai neatitinka dabartinės teisinės situacijos. Pagal ES ir valstybių narių teisės aktus didelis išnaudojimas darbe yra dažnai kriminalizuojamas, tačiau, kaip manoma, nepakankamai išsamiai ir nuosekliai. Tyrimų, ypač pokalbių su ekspertais ir konkrečių atvejų tyrimų, duomenimis, išnaudojimą namų ūkio sektoriuje (pvz., kai teikiamos valymo ir vaikų ar senyvo amžiaus žmonių priežiūros paslaugos) plačioji visuomenė vertina kaip pilkąją zoną, todėl galbūt nebėlieka ribos tarp to, kas moraliniu požiūriu priimtina, o kas – ne.

FRA nuomonė

ES valstybės narės turėtų didinti plačiosios visuomenės informuotumą apie žmonių, kurie persikelia iš vienos ES valstybės narės į kitą arba atvyksta į ES, didelį išnaudojimą darbe ir aktyviau skatinti visišką nepakantą tokių darbuotojų išnaudojimui, įskaitant išnaudojimą privačiuose namų ūkiuose.

Tikslinis informuotumo didinimas ir mokymas

Kaip nurodė ekspertai keliose ES valstybėse narėse, dėl išnaudojimo darbe ir jam taikomų teisės nuostatų įvairovės neaišku, kas būtent vertintina kaip nusi-kalstamas didelis išnaudojimas darbe. Jie atkreipė dėmesį į sunkumus, susijusius su įvairių teisinių kate-gorijų taikymu ir su tuo, kad neretai sunku suprasti, kas yra iš kitų šalių atvykusių darbuotojų įvairus didelis išnaudojimas darbe, ir suvokti jo priežastis. Jei darbo inspektoriai ir policijos pareigūnai turėtų daugiau žinių ir būtų geriau informuoti apie įvairų išnaudojimą, jiems būtų lengviau nustatyti tokius atvejus.

Ekspertai pokalbiuose pabrėžia, kad valstybės ins-titucijos yra įpareigosios tiek kontroliuoti migraciją, tiek pripažinti ir paremti didelio išnaudojimo darbe aukas, ir kad dėl to jų funkcijos ir joms keliami rei-kaavimai gali prieštarauti vieni kitiems. Darbo ins-pektoriai ir policijos pareigūnai turėtų būti instruk-tuoti ir parengti taip, kad susidūrę su teisėto statuso neturinčių trečiųjų šalių piliečių dideliu išnaudojimu pirmenybę teiktų aukų pagrindinėms teisėms, o ne viešosios tvarkos palaikymo aspektams.

FRA nuomonė

ES valstybės narės privalo užtikrinti, kad orga-nizacijų darbuotojai, kurie susiduria su išnaudo-jimu darbe, žinotų apie įvairų didelį išnaudojimą darbe ir apie jo priežastis ir būtų pasirengę į jį tinkamai reaguoti. Darbo inspektoriai ir policijos pareigūnai turėtų būti instrukuoti ir parengti pirmenybę teikti didelio išnaudojimo darbe aukų teisėms, o ne su migracijos valdymu susiju-siems tikslams.

Europos policijos koledžas (CEPOL) ir Euro-pos darbuotojų sveikatos ir saugos agentūra (EU-OSHA) yra raginami paremti valstybių narių pastangas įgyvendinti mokymo programas, skir-tas stiprinti teisėsaugos pareigūnų ir darbo ins-pektorių gebėjimus nustatyti ir nagrinėti dide-lio išnaudojimo darbe atvejus ir imtis veiksmų, pagrįstų pagarba išnaudojamų darbuotojų, kurie persikelia iš vienos ES valstybės narės į kitą arba atvyksta į ES, pagrindinėms teisėms. Tokias ini-ciatyvas galėtų paremti ES kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius.

Labai svarbu užtikrinti veiksmingą viešojo ir pri-vačiojo sektorių organizacijų bendradarbiavimą, kuris turėtų būti pagrįstas suderintu požiūriu į išnaudojimo darbe nulemtas problemas, į susi-jusias pagrindines teises ir į būtinus interven-cinius veiksmus.

Pastangos skatinti profesines sąjungas ir pilietinės visuomenės organizacijas megzti ryšius su darbuotojais, kurie persikelia iš vienos ES valstybės narės į kitą arba atvyksta į Europos Sąjungą, ir jiems teikti informaciją

Daugelis respondentų manė, jog labai svarbu užti-krinti, kad apie darbo sąlygas ir savo teises darbuo-tojai sužinotų prieš atvykdami į paskirties šalį arba tokia informacija jiems būtų suteikta atvykus. Šiuo atžvilgiu reikėtų kaip perspektyvią tendenciją įver-tinti tai, kad kai kurios profesinės sąjungos ir nevy-riausybines organizacijos (pvz., Austrijoje, Vokietij-oje, Airijoje ir Nyderlanduose) imasi svarbių funkcijų ir užmezga ryšius su darbuotojais, kurie persikelia iš vienos ES valstybės narės į kitą arba atvyksta į ES.

Be to, matyti aiški teigiama tendencija, kad ES vals-tybės narės informuoja užsienio piliečius, ketinan-čius persikelti į jų šalį, arba savo šalies piliečius, atvy-kusius dirbti į priimančiąją šalį, apie jų darbo teises. Taip pat reikėtų pažymėti, kad pagal Sezoninių dar-buotojų direktyvos (2014/36/ES) 11 straipsnį valsty-bės narės, trečiųjų šalių piliečiams išduodamos lei-dimus dirbti sezoninį darbą, taip pat privalės raštu suteikti jiems informaciją apie jų teises ir įsipareigo-jimus pagal šią direktyvą, įskaitant informaciją apie skundų teikimo tvarką.

FRA nuomonė

ES valstybės narės turėtų skatinti profesines sąjungas ir kitas privačiojo sektoriaus organiza-cijas teikti informaciją darbuotojams prieš jiems išvykstant, taip pat jiems atvykus į paskirties šalį.

Reikėtų apsvarstyti diplomatinių atstovybių vaid-menį teikiant informaciją prieš išvykimą arba atvykus.

Skaidrūs darbo santykiai

Apklausti ekspertai manė, kad išnaudojimo rizika didėja ir dėl skaidrumo darbo santykiuose stokos. Dažnai darbuotojai neturi jiems suprantama kalba sudary-tos sutarties, apskritai neturi jokios sutarties raštu arba dėl sudėtingos teisinės situacijos (pvz., dėl to, kad procese dalyvauja darbo tarpininkai arba taikoma subranga), ar dėl neaiškumų, kuriuos lemia darbdavio taikomi veiklos metodai, nebežino, kiek darbo užmo-kesčio darbdavys jiems yra skolingas. Reikėtų didinti informuotumą apie tai, jog neskaidrūs darbo santykiai gali būti vertinami kaip pavojaus ženklas, kad galimas didelis išnaudojimas darbe, pavyzdžiui, rengti kampani-jas arba teikti tokią informaciją per diplomatines atsto-vybes, kurios išduoda vizas trečiųjų šalių piliečiams.

FRA nuomonė

ES valstybės narės turėtų užtikrinti, kad darbo santykių pagrindinės sąlygos ir aplinkybės būtų skaidrios, gerai pagrįstos dokumentais ir suprantamos per visą užimtumo laikotarpį. Kalbant konkrečiai:

- visiems darbuotojams turėtų būti pateikiama sutartis raštu, kuri parengiama jiems suprantama kalba ir kurioje aptariamos bent pagrindinės jų darbo sąlygos;
- darbo užmokestis turėtų būti mokamas skaidriai ir reguliariai – bent kartą per mėnesį, o ne tik sezono ar projekto pabaigoje.

Vartotojų teisė žinoti ir bendrovių pareiga atskleisti informaciją

ES valstybėse narėse, kuriose produktų ženklimas yra įprastas, ekspertų nuomonė apie tokią praktiką yra nevienareikšmė. Daugelis mano, kad, jei vartotojams sudaromos sąlygos priimti tinkamai pagrįstus sprendimus, galima veiksmingai užkirsti kelią išnaudojimui darbe, tačiau kiti pabrėžia, kad ženklimas etiketėmis ne visada yra patikimas ir turi būti patobulintas. Pagal Vartotojų teisių direktyvos (2011/83/EB) 5 straipsnį vartotojams turėtų būti suteikiama informacija apie prekių, kurias jie įsigyja, arba paslaugų, kuriomis jie naudojami, pagrindines ypatybes. Vartotojai, kuriems svarbu, kad darbuotojams būtų sudaromos tinkamos darbo sąlygos, turėtų turėti teisę žinoti apie tuos atvejus, kai egzistuoja didelė rizika, kad jų perkamas produktas buvo pagamintas ypač išnaudojamo darbo sąlygomis.

FRA ATRINKTAS KONKRETAUS ATVEJO TYRIMAS

Išnaudojantys darbdaviai klaidino vartotojus

Nustatyta, kad „Happy Eggs“ prekės ženklą valdanti įmonė, kuri tiekia kiaušinius didiesiems Jungtinės Karalystės prekybos centrams, prekiaavo kiaušiniiais, kuriuos rinko išnaudojami darbininkai iš Lietuvos. Įmonė teigė daranti „viską, kas įmanoma, kad jos ūkiuose būtų sukuriama tikros laimės atmosfera“. Tačiau darbuotojų parūpinęs įdarbinimo tarpininkas prieš darbininkus naudojo fizinę prievartą, atskaitydavo dalį jų darbo užmokesčio ir juos buvo apgyvendinęs perpildytuose būstuose. Nors įdarbinimo tarpininkas prarado licenciją, baudžiamieji kaltinimai nebuvo pateikti.

Tai susiję su įmonių įsipareigojimu atskleisti informaciją, kuri vartotojams leistų įvertinti įmonės

veiklos poveikį pagrindinėms teisėms. Vienas svarbus žingsnis siekiant didinti įmonių teikiamos „nefinansinės informacijos“ skaidrumą yra Direktyvos dėl informacijos atskleidimo (2014/95/ES) pakeitimai, kuriuos valstybės narės privalo perkelti iki 2016 m. gruodžio 6 d. Didelės įmonės ir įmonių grupės privalo pranešti apie „personalo reikalus“, be kita ko, apibūdinti politiką, kurios laikomasi, ir jos rezultatus, esamą riziką ir rizikos valdymą, taip pat atitinkamus pagrindinius veiklos rezultatų rodiklius. Pagal Direktyvos dėl informacijos atskleidimo 2 straipsnį Komisija „parengia neprivalomas gaires, kuriose nurodomi nefinansinės informacijos teikimo metodai, įskaitant bendruosius ir sektorinius nefinansinius pagrindinius veiklos rezultatų rodiklius, siekdama įmonėms sudaryti palankesnes sąlygas atskleisti svarbią, naudingą ir palyginamą nefinansinę informaciją“.

FRA nuomonė

ES institucijos ir valstybės narės yra skatinamos vartotojams suteikti daugiau galimybių geriau įvertinti riziką, kad siūlomas produktas galbūt buvo pagamintas arba paslauga buvo suteikta didelio išnaudojimo darbe sąlygomis. Galėtų būti teikiama tokia informacija:

- veiksmingos ir patikimos darbuotojų teises gerbiančių įmonių produktų sertifikavimo ir ženklavimo sistemos;
- už išnaudojimą darbe nuteistų darbdavių ir įdarbinimo įmonių viešieji registrai, į kuriuos jie gali būti neįtraukiami, jei ėmėsi reikiamų priemonių, kad užkirstų kelią bet kokiam išnaudojimui ateityje.

Teikdama konsultacijas apie tai, kaip turėtų būti įgyvendinama iš dalies pakeista Direktyva dėl informacijos atskleidimo, ir atsiskaitydama apie tokį įgyvendinimą, Komisija galėtų skirti pakankamai dėmesio, kad būtų atskleista tiek bendroji, tiek sektorių lygmens politika, susijusi su darbuotojų vienodų darbo sąlygų užtikrinimu ir apsaugos priemonėmis, skirtomis šalinti ypač išnaudojamo darbo sąlygų rizikos veiksnius. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti tiems ūkio sektoriams, kuriuose kyla didesnis išnaudojimo darbe pavojus.

Viešojo pirkimo procedūrose taikomos apsaugos priemonės

Apklausti ekspertai prisiminė išnaudojimo darbe atvejų vykdant valstybės institucijų užsakytus projektus. Tokios aplinkybės paminėtos ir keliuose konkrečių atvejų tyrimuose. Taip atkreipiamas dėmesys į ES institucijų, organų, tarnybų ir agentūrų, taip pat valstybių narių pareigą užtikrinti, kad nebūtų finansiskai prisidedama prie išnaudotojiškų veiklos metodų.

FRA ATRINKTAS KONKRETAUS ATVEJO TYRIMAS

Viešieji pirkimai

2005 m. grupė vyrų iš Indijos, kuriuos nusamdė subrangovas iš Saudo Arabijos, dirbo Maltoje dideliame vyriausybės finansuotame infrastruktūros projekte. Jiems buvo mokama labai mažai (daug mažiau už nustatytą minimalų darbo užmokesį), be to, jie neturėjo atostogų dėl ligos ar išieginų. Iš jų darbo užmokesčio taip pat buvo išskaičiuojama ir už prastą maistą, ir už reikalavimų neatitinkantį būstą. Viena trečioji šalis apie šį atvejį pranešė darbo inspektoriams, o profesinė sąjunga ėmė daryti politinį spaudimą Maltos vyriausybei per žiniasklaidą; į teismą nebuvo kreiptasi dėl to, kad „finansinės baudos darbdaviams yra minimalios“. Profesinė sąjunga suteikė teisinę pagalbą darbuotojams ir į problemą atkreipė jų šalies diplomatinės atstovybės dėmesį; galiausiai darbuotojams buvo tinkamai atlyginta, įskaitant viršvalandžius, pagal vietines minimalaus darbo užmokesčio normas.

Pagal Chartijos 31 straipsnį ES subjektai privalo gerbti darbuotojų, kurie persikelia iš vienos ES valstybės narės į kitą arba atvyksta į Europos Sąjungą, teisę į tinkamas darbo sąlygas; tai visų pirma taikytina rangovams ir subrangovams visose viešojo pirkimo procedūrose. Kai ES valstybės narės įgyvendina 2014 m. vasario mėn. priimtą viešųjų pirkimų procedūroms skirtą teisės aktų rinkinį, jos privalo vadovautis Chartija, be kita ko, jos 5 ir 31 straipsniais.

FRA nuomonė

Įgyvendinant 2014 m. vasario mėn. priimtą viešųjų pirkimų procedūroms skirtą teisės aktų rinkinį, ES valstybės narės raginamos ypatingą dėmesį atkreipti į tai, kad nebūtų remiamas išnaudojimas darbe, kai samdomos įmonės, kurios išnaudoja darbuotojus, arba kai pagal subrangos sutartį samdomos įmonės, kurios prisideda prie darbuotojų išnaudojimo.

Viešuosius pirkimus vykdančios ES institucijos, įstaigos, tarnybos ir agentūros yra raginamos rodyti pavyzdį ir skirti pakankamai dėmesio, kad būtų užkirstas kelias subrangovų įmonių vykdomam išnaudojimui darbe.

Stebėseną ir patikros darbo vietoje

Visapusiškos ir veiksmingos patikrų ir stebėsenos sistemos

Visų profesinių grupių respondentai manė, kad veiksmingos stebėsenos trūkumas yra svarbus rizikos veiksnys, kuris prisideda prie didelio išnaudojimo darbe. Darbuotojų teises ginančių organizacijų atstovai, darbdavių organizacijos ir teisėjai manė, kad reikšmingiausias institucinis rizikos veiksnys yra nepakankama stebėseną. Valstybės narės privalo būti pasirengusios vykdyti daugiau patikrų darbo vietoje ir didinti jų veiksmingumą, taip pat tinkamą dėmesį skirti išnaudojimo darbe rizikos veiksniams. Be to, ekspertai akcentavo, kad svarbu užtikrinti darbo vietų inspektorių ir policijos bendradarbiavimą.

Pasak ekspertų, sunkumų kyla, kai tam tikro darbo, pavyzdžiui, žemės ūkio darbų privačioje teritorijoje arba darbo namų ūkyje, patikros visiškai nevykdomos. 2011 m. FRA paskelbtoje ataskaitoje „Namų ūkiuose dirbantys teisėto statuso neturintys imigrantai“ dėmesys taip pat atkreipiamas į tai, kad „siekiama užtikrinti saugias ir tinkamas darbo sąlygas, teisinėje sistemoje turėtų būti numatyta galimybė rengti darbo patikras namų ūkio darbuotojų darbo vietose“¹.

Atsižvelgiant į rizikos veiksnius, nustatytus per tyrimą vietoje, stebėseną turėtų būti sutelkta į grupes, kurios susiduria su didesne išnaudojimo rizika, tokias kaip teisėto darbo statuso neturintys asmenys, sezoniniai darbuotojai, laikinieji darbuotojai ir asmenys, kurie fiktyviai dirba savarankiškai. Tyrimo duomenimis, stebėseną nėra sutelkta į tokias grupes, o dažnai apsiriboja tam tikrais ekonomikos sektoriais, kuriuose, kaip manoma, išnaudojimas darbe pasitaiko dažniau. Tyrimų išvados apie įvairių rizikos veiksnių aktualumą reikėtų remtis rengiant veiksmingesnes ir tikslingesnes strategijas, skirtas nustatyti didelio išnaudojimo darbe atvejus.

Be to, tyrimu vietoje nustatyta, kad išnaudojimo darbe rizika kyla, kai darbuotoją įdarbina ne pati įmonė, kurioje jie dirba, o įdarbinimo agentūra ar subrangovas (t. y. bet koks fizinis ar juridinis asmuo, kuris įpareigojamas vykdyti visą ankstesnę sutartį ar jos dalį).

¹ FRA (2011), *Migrants in an irregular situation employed in domestic work: fundamental rights challenges for the European Union and its Member States* („Namų ūkiuose dirbantys teisėto statuso neturintys imigrantai. Europos Sąjungos ir jos valstybių narių iššūkių pagrindinių teisių srityje“), Liuksemburgas, Leidinių biuras, p. 9 ir 30.

FRA ATRINKTO KONKRETAUS ATVEJO TYRIMAS

Įdarbinimo agentūros

Šešiasdešimt aštuoni Kinijos piliečiai dirbo valymo paslaugų įmonėje Suomijoje. Juos įdarbino viena Suomijos įdarbinimo agentūra, kuriai padėjo įdarbinimo agentūra iš Kinijos, dėl to kilo neaiškumų darbuotojams, kurie nesuprato, kas atstovavo įdarbinimo agentūrai, o kas – valymo paslaugų įmonei. Šis neapibrėžtumas atspindėjo baudžiamajame procese, kai buvo nuspręsta tai Suomijos įdarbinimo agentūrai nepateikti kaltinimų dėl didelės diskriminacijos darbe, nes buvo nustatyta, kad ta įdarbinimo įmonė veikė ne darbdavio vardu. Todėl pažeidėjai nebuvo nubausti, nepaisant to, kad jie buvo nuteisti už didelę diskriminaciją darbe ir lupikavimą sunkinančiomis aplinkybėmis. Aukoms nebuvo nei kompensuota, nei sugrąžinti įdarbinimo mokesčiai, be to, jos turėjo apmokėti dalį teisinių paslaugų.

Pasak apklaustų ekspertų, dėl sudėtingos teisinės situacijos darbuotojams, kurie persikelia iš vienos ES valstybės narės į kitą arba atvyksta į ES, dar sunkiau suprasti savo teises ar priėmus žalos atlyginimo būdus, todėl išnaudojimo rizika padidėja. Tai ypač būdinga tais atvejais, kai procese dalyvauja skirtingose valstybėse narėse įsikūrusios įmonės. Be to, tokiais sąlygomis sudėtingiau įvertinti darbuotojų teisių pažeidimus. Būtina aktyviau siekti stebėti tokias sudėtingas sąlygas ir nagrinėti įtarimą keliančius atvejus; tam gali prireikti užtikrinti ne vienos valstybės narės valstybės institucijų veiksmingą bendradarbiavimą.

Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) konvencijos dėl privačių įdarbinimo agentūrų² 7 straipsniu nustatyta, kad tokios „agentūros nei tiesiogiai, nei netiesiogiai nereikalauja, kad darbuotojai visiškai arba iš dalies sumokėtų bet kokius mokesčius ar padengtų bet kokias išlaidas“. Darbdaviai turėtų prisiimti užimtumo tarnybų išlaidas. Greičiausiai neturėtų būti taikoma išimtis iš šios taisyklės darbuotojams, ieškantiems darbo, kuriame nebūtina turėti sudėtingų įgūdžių arba prisiimti vadovavimo užduotis. Tačiau, remiantis pokalbiais su ekspertais ir konkrečių atvejų tyrimais, galima teigti, kad įdarbinimo įmonės iš darbuotojų ima nepagrįstai didelius mokesčius, darbuotojai jiems įsiskolina ir ypač lengvai gali tapti didelio išnaudojimo aukomis. Todėl įdarbinimo agentūrų veiklai stebėsenos institucijos turėtų skirti ypatingą dėmesį.

FRA nuomonė

ES valstybės narės privalo užtikrinti visapusišką darbo sąlygų patikrų sistemą, kuri būtų pakankamai efektyvi ir leistų užtikrinti pripažintų normų taikymą.

- Todėl būtina priimti teisės aktus, kuriais atitinkama valstybės institucija būtų aiškiai įpareigota stebėti darbuotojų, kurie persikelia iš vienos ES valstybės narės į kitą arba atvyksta į ES, darbo sąlygas ir vykdyti pakankamai patikrų.*
- Tokia institucija turi turėti pakankamai darbuotojų, kurie būtų parengti vykdyti patikras tikslingai ir veiksmingai; be kita ko, ji turėtų turėti priemonių kalbos barjerui įveikti. Institucija turėtų turėti pakankamai įgaliojimų ir priemonių, kad galėtų pateikti atitinkamus įrodymus baudžiamiesiems procesams, arba galimybę pasikliauti veiksmingu bendradarbiavimu su policija.*
- Stebėseną vykdančys darbuotojai turi būti tinkamai parengti suprasti ir praktiškai įvertinti didelio išnaudojimo darbe rizikos veiksnius; jie turėtų pritaikyti ir organizuoti savo darbą atsižvelgdami į tuos rizikos veiksnius ir turėtų reguliariai peržiūrėti savo rizikos valdymo sistemą. Patikrų darbo vietose strateginė kryptis turėtų būti pagrįsta visais turimais duomenimis apie atitinkamus rizikos veiksnius.*
- ES valstybės narės turėtų persvarstyti nuostatas, pagal kurias tam tikros darbo vietos, visų pirma privatūs ūkiai ir namų ūkiai, nepatenka tarp tų darbo vietų, kuriose atliekamos patikros.*
- ES valstybės narės turėtų parengti veiksmingesnes ir tikslingesnes strategijas, skirtas išaiškinti didelio išnaudojimo darbe atvejus ir pažeidėjus patraukti atsakomybėn.*
- ES valstybės narės turėtų stiprinti įdarbinimo agentūrų stebėseną ir užtikrinti, kad būtų taikomos teisinės nuostatos, kuriomis draudžiama imti mokesčius iš darbuotojų.*
- ES agentūros, įskaitant EU-OSHA, Europolą (Europos policijos biurą) ir Eurojustą (Europos Sąjungos teisminio bendradarbiavimo padalinį), yra kviečiamos padėti stiprinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą tarp valstybių narių institucijų, kurios yra įpareigosos stebėti ir nagrinėti su daugiau nei viena valstybe nare susijusius išnaudojimo atvejus ir bausti pažeidėjus.*

² Priimta 1997 m. birželio 19 d. Ženevoje vykusioje Tarptautinės darbo konferencijos (TDK) 85-ojoje sesijoje.

Teisė kreiptis į teismą

Baudžiamosios teisės nuostatos, skirtos nuo didelio išnaudojimo darbe apsaugoti darbuotojus, kurie persikelia iš vienos ES valstybės narės į kitą arba atvyksta į ES

Tyrimu atskleista, kad skirtingose valstybėse narėse nuo didelio išnaudojimo darbo santykiuose pagal baudžiamosios teisės nuostatas yra saugomi labai skirtingų kategorijų asmenys – nuo teisėto statuso neturinčių trečiųjų šalių piliečių iki visų asmenų. Žmogaus teisių atžvilgiu esminis veiksnys yra tai, kad, vadovaujantis teise į teisingas darbo sąlygas (pagal Chartijos 31 straipsnį ir persvarstytos Europos socialinės chartijos 2 straipsnį), darbuotojus būtina veiksmingai apsaugoti nuo didelių jų teisių pažeidimų. Atsižvelgiant į teisę į lygybę prieš įstatymą (Chartijos 20 straipsnis), abejotina, kodėl tam tikrais atvejais teisėto statuso neturinčių trečiųjų šalių piliečių teisė į tinkamas darbo sąlygas pagal baudžiamąją teisę yra saugoma, o teisėtą statusą turinčių trečiųjų šalių piliečių arba ES piliečių atitinkama teisė – nėra saugoma. Atitinkamai, vaikų apsauga nuo didelio išnaudojimo darbe turėtų būti taikoma ne tik teisėto statuso neturintiems trečiųjų šalių piliečiams.

Be to, kai kurių valstybių narių teisės aktais yra kriminalizuojamas teisėto statuso neturinčių trečiųjų šalių piliečių įdarbinimas, nepaisant to, ar jie yra išnaudojami. Šiuo teises aktu iš esmės skirtingos aplinkybės vertinamos vienodai. Tuo būdu darbuotojų teisė nepriimti išnaudotojiškų darbo sąlygų nėra pripažįstama ar saugoma.

FRA ATRINKTAS KONKRETAUS ATVEJO TYRIMAS

Neteisėti migrantai

Teisėto statuso neturinti moteris iš Bolivijos, įdarbinta vykdyti priežiūros darbus namų ūkyje Italijoje, kasdien dirbo daug valandų, o už darbą jai buvo atlyginama menkai. Darbdavys naudojo jos neteisėtą statusą, kad ją įbaugintų.

Moteris iš Ekvadoro Ispanijoje tvarkė namus ir prižiūrėjo senyvą asmenį. Jai teko dirbti daug valandų, tačiau už darbą jai buvo mokama nepakankamai. Ji kreipėsi į nevyriausybinę organizaciją, tačiau skundo nepateikė.

Airijoje mergina iš Nigerijos šeimoje prižiūrėjo vaiką; jai buvo draudžiama susisiekti su šeima ar bet kuo kitu. Be to, merginos darbdavys ribojo jos judėjimą, o kai ji pasiskundė, jis pagrasino ją grąžinti į Nigeriją.

Respondentai Vengrijoje nurodė, kad senyvo amžiaus žmonės prižiūrinčios moterys iš Rumunijos dažnai yra išnaudojamos.

Už tai, kad ypač išnaudotojiškomis darbo sąlygomis įdarbinamas teisėto statuso neturintis trečiosios šalies pilietis, penkiose ES valstybėse narėse taikoma didžiausia bausmė – mažiau nei dveji metai laisvės atėmimo. Tokia bausmė neatitinka didelio išnaudojimo darbe aukų pagrindinių teisių pažeidimo masto. Kitose ES valstybėse narėse įprastos sankcijos – ne daugiau kaip trejų ar penkerių metų laisvės atėmimas.

Pagal Sankcijų darbdaviams direktyvą valstybės narės įpareigos užtikrinti, kad juridiniai asmenys galėtų būti patraukti atsakomybėn už teisėto statuso neturinčių trečiųjų šalių piliečių įdarbinimą ypačingai išnaudotojiškomis darbo sąlygomis, kai tokie pirmiau minėti asmenys iš tokio nusikaltimo turi naudos. Panaši nuostata įtraukta į Direktyvos dėl prekybos žmonėmis prevencijos (2011/36/ES) 5 straipsnį. Sankcijos juridiniams asmenims turėtų būti veiksmingos ir atgrasančios. Tačiau apklausti ekspertai nurodė, kad, atsižvelgiant į teisių pažeidimų sunkumą, iš tiesų žmonėms (kaip juridiniams asmenims) nustatytos sankcijos yra nepakankamai griežtos. Todėl praktinį Sankcijų darbdaviams direktyvos veiksmingumą galbūt vertėtų nagrinėti toliau. Be to, Sankcijų darbdaviams direktyvoje numatyta galimybė viešai skelbti išnaudojimu užsiimančių darbdavių sąrašą (12 straipsnio 2 dalis), tačiau tokią nuostatą įgyvendina vos kelios ES valstybės narės.

FRA nuomonė

ES institucijos ir valstybės narės turėtų peržiūrėti atitinkamas ES direktyvas ir baudžiamosios teisės nuostatas, kad visiems darbuotojams suteiktų vienodą ir veiksmingą apsaugą nuo didelio išnaudojimo darbe.

Išsamios ir veiksmingos baudžiamosios teisės nuostatos turėtų padėti užtikrinti verslo įmonių, kaip darbdavio funkcijas atliekančių juridinių asmenų, atsakomybę; nacionalinėje teisėje turėtų būti nustatytos ir veiksmingai įgyvendinamos pakankamai atgrasančios sankcijos juridiniams asmenims. Be to, valstybės narės turėtų įvertinti, kiek veiksmingos teisinės nuostatos, pagal kurias leidžiama:

- atimti arba anuliuoti įmonių, teistų už didelį išnaudojimą darbe, licencijas;
- skelbti už didelį išnaudojimą darbe teistų darbdavių sąrašą.

Kovos su prekybos žmonėmis srityje veikiančių institucijų įgaliojimų išplėtimas, kad jie būtų taikomi bet kokiam dideliame išnaudojime darbe

Tyrimu vietoje aiškiai nustatyta, kad institucijos, vykdančios stebėseną, atliekančios patikras, remiančios aukas ir atliekančios baudžiamojo persekiojimo funkcijas, turi skirti daugiau išteklių tam, kad būtų sprendžiami šioje ataskaitoje išdėstyti uždaviniai. Tačiau tokios investicijos į institucinę sistemą neturėtų būti sutelktos į kurios nors vienos formos išnaudojimą darbe. Jos platesne prasme turėtų būti skirtos kovoti su bet kokių nusikalstamų išnaudojimų darbe – nuo vergijos iki didelio išnaudojimo darbe, – kaip numatyta Sankcijų darbdaviams direktyvoje. Atsižvelgiant į didelio išnaudojimo darbe mastą, būtina neatidėliotinai išplėsti prekybos žmonėmis prevencijos srityje veikiančių institucijų įgaliojimus.

Tiek iš pokalbių su ekspertais, tiek iš konkrečių atvejų tyrimų galima spręsti, kad kyla sunkumų, kai paramos tarnybos, specializuoti policijos padaliniai ar specializuotos prokuratūros imasi prekybos žmonėmis atvejų, tačiau ne didelio išnaudojimo darbe (ypač su darbo santykiais susijusio išnaudojimo, kuriam taikomas Sankcijų darbdaviams direktyvos 9 straipsnis) atvejų. Vertinant padėtį paramos aukoms srityje, pavyzdžiui, dviejuose trečdaliuose ES valstybių narių, kuriose buvo atliktas tyrimas vietoje, ekspertai manė, kad paramos aukoms tarnybų trūksta arba jų veikla yra neveiksminga ir kad labai mažai tarnybų užsiima tik pagalba išnaudojimo darbe aukoms, o daugelis tarnybų apskritai nesiima tokių atvejų, nebent jie yra susiję su prekyba žmonėmis ar smurtu.

Remiantis šiais faktiniais duomenimis galima teigti, kad prekybos žmonėmis prevencija ES arba valstybės narės lygmeniu užsiimančių organizacijų įgaliojimai turėtų būti išplėsti ir taikomi tokių iš kitos šalies persikėlusiu asmenų bet kokiam nusikalstamam išnaudojimui. Tai apima išnaudojimą ypač išnaudojamo darbo sąlygomis, prekybos žmonėmis aukų išnaudojimą, kuriuo užsiima prekybos žmonėmis procese nedalyvaujantis darbdavys, ir nelegalų nepilnamečių darbą (Sankcijų darbdaviams direktyvos 9 straipsnio 1 dalies c–e punktai).

FRA nuomonė

ES institucijos ir valstybės narės turėtų peržiūrėti įgaliojimus institucijų, kurioms pavesta užtikrinti prekybos žmonėmis prevenciją arba koordinuoti tokius veiksmus, siekiant išplėsti jų užduotis, kad jos galėtų nagrinėti kitus teisės pažeidimus, įskaitant tuos, kuriems taikoma Sankcijų darbdaviams direktyva.

Prekybos žmonėmis prevencijos priemonės ir mechanizmai, tokie kaip perdavimo mechanizmai arba laikini leidimai gyventi šalyje, turėtų būti peržiūrėti, siekiant juos pradėti taikyti ir didelio išnaudojimo darbe atvejams, nesusijusiems su prekyba žmonėmis.

Leidimų gyventi suteikimas aukoms, siekiant skatinti jas teikti informaciją

Tyrimų duomenimis, didelio išnaudojimo darbe aukos, kurios neturi leidimo gyventi šalyje, dėl savo statuso nenori teikti informacijos jokioms valstybės institucijoms. Ekspertų teigimu, baimė, kad teks išvykti iš šalies, yra pagrindinė priežastis, kodėl aukos apie išnaudojimą nepraneša policijai. Remiantis Aukų direktyvos (2012/29/ES) 10 konstatuojamąja dalimi, aukų teisė būti pripažintoms aukomis ir teisė kreiptis į teismą neturėtų priklausyti nuo aukos gyvenamosios vietos statuso. Tačiau iš tiesų neteisėtai šalyje gyvenančių didelio išnaudojimo darbe aukų teisė kreiptis į teismą lieka teorinė, jei joms nepasiūloma saugiai išspręsti leidimo gyventi šalyje klausimo. Tokia galimybė leistų pagerinti ir baudžiamojo teisingumo sistemos veikimą, taip pat leistų nesitaikstyti su didelio išnaudojimo darbe kaltininkų nebaudžiamumo atmosfera.

Direktyvos dėl prekybos žmonėmis prevencijos 11 straipsnyje numatyta, kad ES valstybės narės „imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad pagalba ir parama aukai būtų teikiama“, kad jos galėtų naudotis savo, kaip nusikaltimo aukų, teisėmis, ir nurodoma, jog valstybės narės privalo užtikrinti, kad tokia pagalba ir parama nepriklaustų nuo to, ar auka nori bendradarbiauti baudžiamojo tyrimo, baudžiamojo

persekiojimo ar teismo metu. Tačiau šiuo teiginiu niekaip neapribojamos Leidimo gyventi šalyje direktyvos (2004/81/EB) nuostatos. Tokia išlyga turi svarbių padarinių. Praktiškai Leidimo gyventi šalyje direktyva labai apribojama aukos teisė į paramos paslaugas ir teisingumą, nes nustatoma, kad leidimas gyventi šalyje prekybos žmonėmis aukoms gali būti suteiktas su sąlyga, jei jos yra aiškiai pasirengusios bendradarbiauti su teisėsaugos institucijomis. Reikėtų pažymėti, kad Europos Tarybos konvencijos dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis (CETS Nr. 197), kurią yra ratifikavusios visos ES valstybės narės, išskyrus Čekijos Respubliką, 14 straipsnyje nustatytas teisių taikymui palankesnis požiūris, kadangi prie aplinkybių, kuriomis aukoms reikėtų išduoti pratęsiamą leidimą gyventi šalyje, priskiriamos ir aplinkybės, kai „kompetentinga institucija mano, kad jų buvimas yra būtinas dėl asmeninių aplinkybių“.

Be to, remiantis 2014 m. spalio mėn. Europos Komisijos komunikatu dėl Leidimo gyventi šalyje direktyvos taikymo, šešios ES valstybės narės leidimo išdavimo nesusieja su tuo, ar auka bendradarbiauja, o kitos septynios valstybės narės leidžia taikyti išimtis.

Žinoma, esama tam tikrų neatitikimų tarp Leidimo gyventi šalyje direktyvos ir valstybių narių įsipareigojimų pagal Chartiją. Chartijos 47 straipsnyje nustatyta žmonių gabenimo ir kitokio didelio išnaudojimo aukų teisė į veiksmingą gynybą teisme (o tuo tikslu – ir teisė būti įgaliotam, paskatintam ir paremtam pagal poreikius) atitinka besąlygiškus ES valstybių narių įsipareigojimus, kurie negali būti grindžiami išankstine sąlyga, kad auka turi bendradarbiauti. Turėtų būti užtikrinama, kad pirmiausiai ne aukos turėtų siekti įgyti teisę į paramą ir dalyvauti procedūrose, o valstybės institucijos turėtų suteikti teisę kreiptis į teismą. Negali būti nustatyta, kad praktinis šių teisių veiksmingumas priklausytų nuo aukos noro ar gebėjimo padėti policijai ar bet kuriai kitai institucijai vykdyti savo užduotis. Dėl šio konflikto galima teigti, kad įsigaliojus Chartijai Leidimo gyventi direktyva nustoja galioti. Siekiant vadovautis teisinės valstybės principu ir užtikrinti teisinį aiškumą, šį klausimą reikia išspręsti.

2014 m. spalio mėn. Komunikate Tarybai ir Europos Parlamentui dėl Leidimo gyventi šalyje direktyvos taikymo Europos Komisija preliminariai numatė galimybę įvertinti poreikį Leidimo gyventi šalyje direktyvą iš dalies pakeisti.³

3 Europos Komisija (2014a), *Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui Nr. 2004/81 dėl Tarybos direktyvos 2004/81/EB dėl leidimo gyventi šalyje išdavimo trečiųjų šalių piliečiams, kurie yra prekybos žmonėmis aukos arba kurie dalyvavo vykdamas nelegalios imigracijos padėjimo veiksmus, bendradarbiaujantiems su kompetentingomis institucijomis, taikymo*, COM(2014) 635 final, Briuselis, 2014 m. spalio 17 d.

FRA nuomonė

ES valstybės narės turėtų priimti priemones, skirtas užtikrinti, kad didelio išnaudojimo darbe aukos apie išnaudojimą galėtų pranešti stebėsenos institucijai ar policijai ir nebijoti, kad jos gali būti išsiųstos iš šalies. Tai turėtų apimti priemones, kurių pagrindu ES valstybės narės, besivadovaujančios aiškiais teisinėmis nuostatomis, didelio darbuotojo teisių pažeidimo atveju galėtų suteikti leidimą gyventi šalyje.

Be to, valstybės narės turėtų įvertinti 2012 m. parengtą FRA gairių „Teisėto statuso neturinčių migrantų sulaikymas. Pagrindinių teisių aspektai“ 9 punkte išdėstytus siūlymus, kaip paskatinti aukas ir liudininkus pranešti apie nusikaltimą ir nebijoti, kad jie bus sulaikyti.

ES institucijos yra raginamos persvarstyti 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyvą 2004/81/EB dėl leidimo gyventi šalyje išdavimo trečiųjų šalių piliečiams, kurie yra prekybos žmonėmis aukos arba dalyvavo vykdamas nelegalios imigracijos padėjimo veiksmus, bendradarbiaujantiems su kompetentingomis institucijomis. Atsižvelgiant į tai, kad Chartijos 5 straipsniu yra įtvirtinta asmens teisė į veiksmingą apsaugą nuo prekybos žmonėmis, o Chartijos 47 straipsniu – prekybos žmonėmis aukų teisė kreiptis į teismą, ES valstybės narės nustatomi besąlygiški įpareigojimai, kurie niekaip nepriklauso nuo to, ar auka bendradarbiauja su policija, ar remia tyrimą ir ar teikia kitas paslaugas, susijusias su viešojo intereso tenkinimu. Be to, atsižvelgiant į tokį pakeitimą, reikėtų pritaikyti Direktyvos dėl prekybos žmonėmis prevencijos 11 straipsnio 6 dalį ir Sankcijų darbdaviams direktyvos 13 straipsnio 4 dalį.

Tikslinių paramos aukoms paslaugų teikimas

Apskritai trūksta visapusiškų paramos didelio išnaudojimo darbe aukoms tarnybų sistemų, ir dauguma tarnybų tam tikrų grupių problemų nesiima spręsti. Ekspertai patvirtina, kad ne su visomis aukomis elgiamasi vienodai. Kai kurioms aukų grupėms teikiama pirmenybė, o kitos, tokios kaip teisėto statuso neturintys migrantai, yra nepalankioje padėtyje nustatant teisę į veiksmingas paramos tarnybų paslaugas ir skiriant apsaugą baudžiamuosiuose procesuose.

FRA ATRINKTO KONKRETAUS ATVEJO TYRIMAS

Teisė į veiksmingą paramos tarnybų paslaugas

Iš Rytų Europos kilęs trečiosios šalies migrantas 2013 m. atvyko į Belgiją dirbti statybose neturėdamas leidimo gyventi šalyje. Nors jis dirbo daug valandų, tačiau jam buvo mokama labai mažai. Kadangi šis asmuo prastai mokėjo vietinę kalbą ir mažai žinojo apie Belgijos institucijas, apie savo darbdavį atitinkamoms tarnyboms nepranešė, nes bijojo prarasti darbą ir pajamas, taip pat dėl savo neteisėto statuso susilaukti nemalonumų valdžios įstaigose. Socialiniai darbuotojai žinojo apie jo padėtį, tačiau dėl konfidencialumo be jo sutikimo į policiją nesikreipė. Tačiau aukoms skirta parama teikiama tik pripažintoms prekybos žmonėmis aukoms, kurios padeda tyrimui.

Pagal Nusikaltimų aukų direktyvos 8 straipsnį visos aukos turi teisę naudotis paramos aukoms tarnybų paslaugomis pagal jų poreikius. Paramos aukoms tarnybų paslaugos turi būti teikiamos atsižvelgiant į aukų interesus, būti konfidencialios ir nemokamos. Jei teisė naudotis tokiais paslaugomis nesuteikiama, pagal Chartijos 47 straipsnį reikalaujama, kad aukai būtų prieinama veiksminga gynyba teisme.

FRA nuomonė

ES valstybės narės turėtų užtikrinti, kad:

- kiekviena didelio išnaudojimo darbe auka turėtų galimybę gauti tikslingą paramos tarnybų paslaugas, pavyzdžiui, išplečiant paramos prekybos žmonėmis aukoms tarnybų įgaliojimus, kad jos galėtų teikti paramos paslaugas ir kitokio didelio išnaudojimo darbe aukoms;
- bet kokio didelio išnaudojimo darbe aukos turėtų galimybę pasinaudoti aukų nukreipimo į paramos tarnybas mechanizmais;
- išnaudojimo darbe aukos neprarastų teisės į paramos paslaugas vien dėl to, kad šalyje jos yra neteisėtai;
- paramos tarnybų paslaugomis galėtų naudotis tiek ES, tiek ne ES piliečiai.

Trečiųjų šalių intervencinių veiksmų skatinimas ir aktyvinimas

Kaip nurodo ekspertai, atsižvelgiant į didelio išnaudojimo darbe aukų nenorą apie išnaudojimą pranešti stebėsenos įstaigoms ar policijai, taip pat į tai, kad trūksta tinkamų ir iniciatyvių policijos tyrimų, išnaudojimo darbe aukų vardu veikiančios privачios ar valstybinės organizacijos, įskaitant profesines sąjungas, atsižvelgiant į Sankcijų darbdaviams direktyvos 13 straipsnį, galėtų vykdyti svarbią funkciją. Tačiau, tyrimų duomenimis, trečiosios šalys retai imasi intervencinių veiksmų ir teikia kolektyvinius ieškinius, be to, tai dažnai draudžiama pagal įstatymą; tais atvejais, kai tokios priemonės ir ieškiniai nėra draudžiami, jie retai taikomi bylose dėl išnaudojimo darbe. Trečiųjų šalių intervenciniai veiksmai taip pat galėtų suteikti galimybę teismams veiksmingiau nagrinėti bylas, kuriose daug darbuotojų yra vertinami kaip aukos ir turi aukoms suteikiamas teises. FRA tyrime, paskelbtame 2012 m. ataskaitoje „Teisė kreiptis į teismą diskriminacijos Europos Sąjungoje atvejais“, akcentuojami trečiųjų šalių intervencinių veiksmų privalumai. Reikėtų pažymėti, jog Sezoninių darbuotojų direktyvos 25 straipsnyje numatyta, kad tretieji asmenys, kurie turi teisėtą interesą užtikrinti, kad būtų laikomasi šios direktyvos, sezoninio darbuotojo vardu gali teikti skundus arba dalyvauti administraciniame ar civiliniame procese.

FRA nuomonė

Siekiant geriau užtikrinti visų didelio išnaudojimo darbe aukų teisę kreiptis į teismą, valstybės narės pagal Sankcijų darbdaviams direktyvą (ir ne tik) turėtų suteikti galimybę tretiesiems asmenims, įskaitant profesines sąjungas ir privačias asociacijas, remiančias darbuotojus, kurie persikelia iš vienos ES valstybės narės į kitą arba atvyksta į ES, veikti aukų vardu arba jas remti.

Žalos atlyginimas ir nesumokėto darbo užmokesčio išmokėjimas

Siekiant suprasti, kas yra svarbu aukoms, būtina rimtai vertinti jų ekonominius tikslus. Kaip paaiškėjo iš pokalbių su ekspertais, žalos atlyginimas ir nesumokėto darbo užmokesčio išmokėjimas yra vertinami kaip ypač svarbūs veiksniai, kurie gali skatinti daugiau aukų pranešti policijai ir siekti teisės kreiptis į teismą. Tačiau, tyrimo duomenimis,

dažnai aukoms labai sunku gauti kompensaciją iš pažeidėjų, be kita ko, dėl to, kad darbą suteikusi įmonė gali nuspręsti pasiskelbti nemokia, arba dėl to, kad atsakingi asmenys gali pradingti. Todėl kompensacija iš pažeidėjų turėtų būti papildyta lėšomis, kurias žalai atlyginti skiria valstybė.

FRA ATRINKTAS KONKRETAUS ATVEJO TYRIMAS

Žalos atlyginimas aukoms

Keletas Lietuvos piliečių dirbo Jungtinės Karalystės Linkolnšyro grafystės – gerai žinomo žemdirbystės regiono – ūkiuose. Latvių kilmės įdarbinimo tarpininkas jiems sudarė labai prastas gyvenimo ir darbo sąlygas, įskaitant gyvenimą pašiūrėse, ribotas galimybes naudotis higienos patalpomis ir ribotus ryšius su išoriniu pasauliu. Minėtieji darbininkai buvo kilę iš labai vargingų šeimų. Padėtį stebėjo įdarbinimo tarpininkų veiklos licencijavimo tarnyba. Nepaisant to, nebuvo pateikta jokių baudžiamųjų kaltinimų ir žala aukoms nebuvo atlyginta, nes nebuvo nustatyta, kad tai buvo prekybos žmonėmis aukos, todėl jie neturėjo teisės kreiptis į teismą arba galimybės gauti paramą per nacionalinį nukreipimo mechanizmą.

Tačiau šiuo metu Direktyvos dėl kompensacijos aukoms (2004/80/EB) 12 straipsnyje nacionalinės kompensavimo schemos numatytos tik smurtinių tyčinių nusikaltimų aukoms, todėl jos tik labai retai bus taikomos didelio išnaudojimo darbe atvejams. Atsižvelgiant į šį trūkumą, Direktyvos dėl prekybos žmonėmis prevencijos 17 straipsniu valstybės narės įpareigojamos užtikrinti, kad prekybos žmonėmis aukos turėtų teisę naudotis taikomomis valstybinėmis žalos atlyginimo sistemomis. Antra vertus, Sankcijų darbdaviams direktyvoje panašios nuostatos nėra. Tačiau nusikaltimų aukų atžvilgiu valstybės privalo užtikrinti, kad jos turėtų teisę kreiptis į teismą. Todėl su didelio išnaudojimo darbe (kaip nurodyta Sankcijų darbdaviams direktyvos 9 straipsnio 1 dalies c–e punktuose) aukomis neturėtų būti elgiamasi kitaip nei su prekybos žmonėmis aukomis.

Nusikaltimų aukų direktyvos 16 straipsniu yra pripažįstama aukos teisė baudžiamojo proceso metu siekti, kad būtų priimtas sprendimas dėl kompensacijos iš nusikaltėlio. Nors pagal valstybių narių teisės aktus galimos tam tikros išimtys, Chartijos 47 straipsniu nustatyta, kad turi būti sudarytos sąlygos kitame

teisme peržiūrėti baudžiamųjų bylų teismo atsakymą priimti sprendimą dėl žalos atlyginimo.

FRA nuomonė

ES institucijos turėtų apsvarstyti galimybę iš dalies pakeisti Sankcijų darbdaviams direktyvą ir į ją įtraukti nuostatą, panašią į Direktyvos dėl prekybos žmonėmis prevencijos 17 straipsnio nuostatą, pagal kurią valstybės narės turėtų užtikrinti, kad prekybos žmonėmis aukos galėtų naudotis taikomomis valstybinėmis žalos atlyginimo sistemomis.

ES valstybės narės turėtų užtikrinti, kad baudžiamųjų bylų teismai priimtų sprendimus dėl visų didelio išnaudojimo darbe aukų civilinės teisės ieškinių, įskaitant ieškinius dėl nesumokėto darbo užmokesčio išmokėjimo, o ne nukreiptų aukas į civilinių bylų teismus. Valstybės narės turėtų įvertinti galimybę, kad tais atvejais, kai teisėjams trūksta patirties priimti sprendimą dėl civilinio ieškinių, jie galėtų pasikonsultuoti su civilines bylas nagrinėjančiais teisėjais, o ne nukreiptų auką į civilinį teismo procesą.

Aukų teisės į veiksmingą policijos tyrimą užtikrinimas

Aukos turi teisę į išsamius ir veiksmingus tyrimus, kurie gali padėti nustatyti ir nubausti pažeidėjus. Siekiant užtikrinti, kad pažeidėjai neliktų nenubausti, kaip įprasta, už darbuotojų iš užsienio šalių didelių išnaudojimų darbe, į išnaudojimo darbe požymius policija turi reaguoti taip, kad pažeidėjus būtų veiksmingai siekiama patraukti atsakomybėn ir kartu tinkamai atsižvelgti į aukų teises ir jų nesaugią padėtį.

Tyrimu nustatyta, kad specializuoti policijos padaliniai, parengti kovoti su prekyba žmonėmis ir dideliu išnaudojimu darbe ir turintys patirties šioje srityje, greičiausiai veiktų veiksmingiau nei bendrosios policijos pajėgos tais atvejais, kai išnaudojami darbuotojai, kurie persikelia iš vienos ES valstybės narės į kitą arba atvyksta į ES. Tokie padaliniai dažniau būtų pasirenkami išnaudojamus darbuotojus vertinti kaip potencialias aukas, net kai tokie darbuotojai neturi leidimo gyventi šalyje. Daugelyje ES valstybių narių veikia specialūs padaliniai, nagrinėjantys prekybos žmonėmis atvejus, o Ispanijoje ir Belgijoje veikia ir didelio išnaudojimo darbe atvejus tiriantys policijos padaliniai, kurių veiklą galima vertinti kaip perspektyvią.

Specializuoti policijos padaliniai būtų ypač naudingi tais atvejais, kai būtinas tarpvalstybinis policijos tarnybų bendradarbiavimas. Dažnai daugiau nei vienos ES valstybės narės institucijos privalo imtis veiksmų, kai aplinkybės yra susijusios su subrangovais, komandiruotais darbuotojais, agentūrų darbuotojais ar įdarbinimo įmonėmis arba kai aukos ar liudininkai į savo kilmės šalį grįžta taip ir nepateikę pareiškimų. Nors Ispanijos ir Belgijos ekspertai pabrėžė iššūkius, kurių kyla atliekant tarpvalstybinius tyrimus, stebėtinai mažai ekspertų su tokiais atvejais buvo susidūrę.

FRA nuomonė

Siekdamos didinti policijos tyrimų veiksmingumą, ES valstybės narės turėtų įvertinti galimybę kurti specializuotus policijos padalinius ir užtikrinti glaudų policijos ir stebėsenos institucijų (tokių kaip darbo inspekcijos ir finansinė policija) bendradarbiavimą.

Be to, teisėsaugos tarnybų tarpvalstybinis bendradarbiavimas turėtų būti stiprinamas ir pasiekti tokį lygį, koks egzistuoja kitose kovos su organizuotu nusikalstamumu srityse.

Tolesni žingsniai

Jei nebus dedama daug daugiau pastangų ginti darbo normas, kyla pavojus, kad jų bus dar labiau nepaisoma. Atsižvelgiant į tai, kad labai dideli gyvenimo lygio skirtumai ir vis didėjantis judumas verčia darbuotojus priimti nustatytų normų neatitinkančias darbo sąlygas, problemos negalima palikti globalizuotų darbo rinkų valiai – būtina griežta stebėseną ir kontrolę, be kita ko, labai didelių pažeidimų atveju taikant baudžiamosios teisės nuostatas.

„Skurdas ir mažėjanti gerovė yra gera dirva nusikalstamam išnaudojimui. [...] Dėl sparčiai augančios pasaulinės vartotojų bazės pigios darbo jėgos paklausa labai auga, o tai lems dar dažnesnį išnaudojimą darbe tuose sektoriuose, kuriuose toks išnaudojimas yra įprastas, kaip antai apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų, statybos ar valymo paslaugų. Be to, dėmesys gali būti sutelktas ir į sektorius, kurie paprastai nesiejami su šiuo reiškiniu.“

(Europol (2015), Exploring tomorrow's organised crime, Haga, Europol, p. 26)

Pabaigoje reikėtų akcentuoti tokius dalykus.

Teisinės sistemos stiprinimas, siekiant apsaugoti darbuotojų teisę į tinkamas ir teisingas darbo sąlygas

Būtinas ES lygmens sutarimas, kad didelis išnaudojimas darbe yra nepriimtinas ir kad visi darbuotojai turi teisę į veiksmingą teisių apsaugą. Iki šiol kai kuriose ES valstybėse narėse pagal baudžiamąją teisę nuo didelio išnaudojimo saugomi tik teisėto statuso neturintys trečiųjų šalių piliečiai. Kitose valstybėse narėse saugomi visi darbuotojai. Šie neatitinkamai parodo aiškių ir pagrįstų standartų trūkumą.

Be to, tokia sutarimo stoka yra kliūtis siekti stebėsenos institucijų ir baudžiamojo teisingumo sistemų

tarpvalstybinio bendradarbiavimo dėl atvejų, kurie yra susiję su keliomis valstybėmis narėmis, ypač kai tokie atvejai yra susiję su įdarbinimo ar laikinojo darbo agentūromis, darbuotojų komandiravimu arba subrangovų grandinėmis, taip pat dėl atvejų, kai aukos ar liudytojai išvyksta namo prieš tai, kai priimami jų pareiškimai. Baudžiamosios teisės derinimas bendradarbiavimo tikslais reikėtų, kad siekiama įpareigojančio sutarimo, be to, tai labai padėtų sustiprinti bendradarbiavimą. Reikėtų ieškoti metodų, kad vadovaujantis Sankcijų darbdaviams direktyvos pavyzdžiu, būtų galima pasiremti SESV 83 straipsnio 2 dalimi ir įgyvendinant socialinę politiką nustatyti būtinas taisykles, skirtas apibrėžti nusikalstamas veikas.

Stebėsenos sistemų, darbo vietų patikrų ir tyrimų tobulinimas

Priežiūros funkcijas vykdančios stebėsenos įstaigos yra labai svarbios. Daugelis ES valstybių narių privalo gerokai patobulinti patikras darbo vietose. Kai kuriose iš valstybių narių perspektyvios priemonės padėjo padidinti stebėsenos ar policijos veiklos veiksmingumą, kartais pabrėžiant darbo inspektorių ir policijos bendradarbiavimą.

Pastangos užtikrinti, kad aukos teiktų informaciją

Be to, reikia aktyviau siekti, kad aukoms būtų sudarytos sąlygos ir jos būtų skatinamos darbo inspektoriams ir policijai pranešti apie didelį išnaudojimą darbe. ES valstybės narės turi užtikrinti, kad aukoms būtų daugiau paskatų ir lengviau pasinaudoti baudžiamosios teisenos procedūromis. Nesumokėto atlyginimo išmokėjimas ir žalos atlyginimas, užtikrinamas per baudžiamąjį procesą, yra tik vienas iš svarbių veiksnių.

FRA tyrime yra išvardytos įvairios kliūtys, su kuriomis susiduria aukos, norinčios pasinaudoti teise kreiptis

į teismą, taip pat atskleidžiamos perspektyvios priemonės, skirtos didinti informuotumą apie teises ir paremti aukas, kurios siekia pasinaudoti savo teisėmis. Profesinės sąjungos ir kiti pilietinės visuomenės subjektai vis geriau suvokia savo svarbų vaidmenį šioje srityje.

Specializacijos ir tarpvalstybinio bendradarbiavimo stiprinimas visose kovos su dideliu išnaudojimu darbe srityse

Reikėtų pripažinti, kad kriminaliniai tinklai (dažnai kaip abejotinos reputacijos tarptautiniu mastu veikiančios darbuotojų įdarbinimo įmonės ir užimtumo tarnybos) vis aktyviau užsiima dideliu migrantų išnaudojimu darbe. Policija ir prokuratūra turi aktyviau siekti pažeidėjus patraukti atsakomybėn. Kai kurios ES valstybės narės įkūrė specializuotus policijos padalinius, kurie, be kita ko, gali palengvinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą; tai turėtų būti pripažinta kaip perspektyvi praktika.

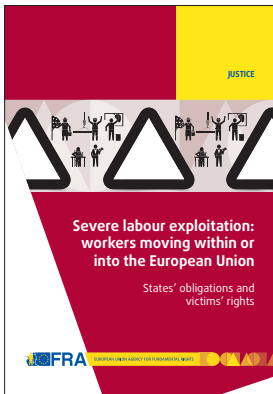
Institucinė struktūra, sukurta kovoti su prekyba žmonėmis, turėtų būti naudojama ir kovai su dideliu išnaudojimu darbe. Institucinės sistemos ir procedūros, kurios yra sutelktos tik į prekybą žmonėmis, nėra pakankamai pritaikytos įvertinti didelį išnaudojimą darbe, kuris neatitinka prekybos žmonėmis apibrėžties.

Prevencijos stiprinimas, įskaitant įpareigojančių standartų ir patikimo ženklavimo sistemas

ES institucijos ir valstybės narės raginamos aktyviau diegti prevencijos priemones (be kita ko, taikant viešojo pirkimo procedūras), kurios leistų užkirsti kelią išnaudojimu užsiimančių asmenų atsitiktiniam finansavimui, taip pat veiksmingesnes sistemas, skirtas apibrėžti deramų darbo sąlygų standartus ir ženklinti produktus ir paslaugas, kurie tokius standartus atitinka. Tai vartotojams suteiktų galimybę geriau įvertinti riziką, susijusią su daiktų, pagamintų labai išnaudotojiškomis darbo sąlygomis, įsigijimu.

Visiškos nepakantos dideliame išnaudojimui darbe atmosferos sukūrimas

Visiška nepakanta dideliame išnaudojimui yra pagrindas, kuriuo remiantis reikėtų ginti visų darbuotojų socialines teises ir žmogiškąjį orumą – svarbius ES pamatinių vertybių aspektus. Politikai, žiniasklaida ir kitos suinteresuotosios šalys, kurių balsas yra girdimas viešojoje erdvėje, turi prisiimti atsakomybę, kuri jiems tenka su minėta privilegija.

Darbuotojų išnaudojimas nėra izoliuotas ar marginalinis reiškinys. Tačiau, nepaisant paplitimo kasdiniame gyvenime, didelis išnaudojimas darbe ir jo neigiamas poveikis trečiųjų šalių ir ES piliečiams – tiek kaip darbuotojams, tiek kaip vartotojams – iki šiol nesusilaukė daugiau tyrėjų dėmesio. Išsamus FRA tyrimas vietoje ir dokumentų tyrimas yra pirmasis bandymas išsamiai apžvelgti įvairių nusikalstamą darbuotojų, persikėlusius iš vienos ES valstybės narės į kitą arba iš trečiosios šalies, išnaudojimą darbe. Taip siekiama užpildyti žinių spragą ir mesti iššūkį dabartinei nebylaus susitaikymo su dideliu išnaudojimu darbe atmosferai. Ataskaitoje nustatyti rizikos veiksniai, kurie prisideda prie tokio išnaudojimo, ir aptariama, kaip būtų galima gerinti padėtį; taip pat atkreipiamas dėmesys į iššūkius, su kuriais susiduria ES institucijos ir valstybės narės, siekdamos užtikrinti, kad darbuotojams, kurie persikelia iš vienos ES valstybės narės į kitą arba atvyksta į ES, iš tiesų būtų sudarytos palankios darbo sąlygos. Šiuo tyrimu siekiama paremti jų pastangas užkirsti kelią dideliu išnaudojimui darbe, stebėti didelio išnaudojimo darbe atvejus ir užtikrinti, kad būtų įgyvendinta aukų teisė kreiptis į teismą.

Papildoma informacija:

Visa FRA ataskaita apie didelį išnaudojimą darbe *Severe labour exploitation: workers moving within or into the European Union. States' obligations and victims' rights* („Didelis išnaudojimas darbe. Darbuotojai, kurie persikelia iš vienos ES valstybės narės į kitą arba atvyksta į Europos Sąjungą. Valstybių įsipareigojimai ir aukų teisės“) (2015) skelbiama adresu <http://fra.europa.eu/en/publication/2015/severe-labour-exploitation-workers-moving-within-or-european-union>

Taip pat žr. kitas FRA publikacijas šia tema:

- FRA (2015), *Victims of crime in the EU: the extent and nature of support for victims* („Nusikaltimų aukos ES: aukoms teikiama parama ir jos pobūdis“), Liuksemburgas, Leidinių biuras, <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/victims-crime-eu-extent-and-nature-support-victims> (skelbiama anglų kalba); taip pat žr. santrauką 23 ES kalbomis, <http://fra.europa.eu/en/publication/2015/victims-crime-eu-extent-and-nature-support-victims-summary>;
- FRA (2015), *Legal entry channels to the EU for persons in need of international protection: a toolbox* („Asmenų, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, teisėto patekimo į ES būdai. Priemonių rinkinys“), Liuksemburgas, Leidinių biuras, <http://fra.europa.eu/en/publication/2015/legal-entry-channels-eu-persons-need-international-protection-toolbox> (skelbiama anglų kalba);
- FRA (2014), *Criminalisation of migrants in an irregular situation and of persons engaging with them* („Teisėto statuso neturinčių migrantų ir su jais kontaktus užmezgančių asmenų kriminalizavimas“), Liuksemburgas, Leidinių biuras, <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/criminalisation-migrants-irregular-situation-and-persons-engaging-them> (skelbiama anglų kalba);
- FRA (2013), *Fundamental rights at Europe's southern sea borders* („Pagrindinės teisės prie Europos pietinių jūrų sienų“), Liuksemburgas, Leidinių biuras, <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/fundamental-rights-europes-southern-sea-borders> (skelbiama anglų kalba); taip pat žr. santrauką, skelbiamą įvairiomis ES kalbomis, <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/fundamental-rights-europes-southern-sea-borders-summary>;
- FRA (2011), *Migrants in an irregular situation employed in domestic work: Fundamental rights challenges for the European Union and its Member States* („Namų ūkiuose dirbantys teisėto statuso neturintys imigrantai. Europos Sąjungos ir jos valstybių narių iššūkiai pagrindinių teisių srityje“), Liuksemburgas, Leidinių biuras, <http://fra.europa.eu/en/publication/2012/migrants-irregular-situation-employed-domestic-work-fundamental-rights-challenges> (skelbiama anglų, prancūzų ir vokiečių kalbomis).

Leidinių biuras

© Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, 2015 m.
Nuotraukų autorius: © FRA

FRA – EUROPOS SĄJUNGOS PAGRINDINIŲ TEISIŲ AGENTŪRA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Viena – Austrija
tel. +43 158030-0 – faksas +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

Print: ISBN 978-92-9491-158-2, doi:10.2811/269163
PDF: ISBN 978-92-9491-169-8, doi:10.2811/289883